

معاون توسعه «اقتصاد دانش بنیان» معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری در گفت‌وگو با «ایران»:

مسیر دانش بنیان ها را هموارتر کردیم

گزارش

محبوبه ستارزاده

گروه علم و فناوری

امروزه فناوری‌های نوین در همه بخش‌های مختلف زندگی بشر رسوخ کرده و کشورها بخش عمده قدرت خود را از این فناوری‌ها در بخش‌های مختلف، از سلامت و آموزش گرفته تا حوزه نظامی، گردشگری و... می‌گیرند. در کشور ما نیز به موضوع علم و فناوری توجهی ویژه شده و معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری به عنوان یک بازی قدرتمند، مسئولیت حل چالش‌ها و مشکلات فعالان این حوزه، شرکت‌های دانش بنیان و استارت‌آپ‌ها در حوزه‌های مختلف و همراهی با آنان را به عهده دارد. نگاه این نهاد در دولت چهاردهم نسبت به دولت‌های گذشته تغییر کرده و یکی از مواردی که به آن توجهی ویژه داشته و آثار این نگاه را در سال اول می‌توان به روشنی دید، موضوع رشد اقتصاد دانش بنیان و توسعه زیرساخت‌ها در بخش‌های مختلف علم و فناوری و مورد نیاز شرکت‌های دانش بنیان کشور است.

توسعه آزمایشگاه‌های لبه دانش

شاید مهم‌ترین اقدام مورد توجه معاونت علمی در دولت چهاردهم را بتوان زیرساخت‌های آزمایشگاهی مربوط به صنایع مختلف در کشور و هموارتر شدن مسیر فعالیت آنها دانست؛ موضوعی که محمد جواد صدی مهر، معاون توسعه اقتصاد دانش بنیان معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری در گفت‌وگو با «ایران»، آن را بسیار مهم می‌داند و می‌افزاید: «در گذشته ما امکان انجام بسیاری از آزمایش‌های مهم و حساس که موجب ارزش آفرینی جدی در صنعت می‌شدند را در ایران نداشتیم. درواقع به دلیل نبود زیرساخت‌های آزمایشگاهی، مجبور بودیم برای انجام این آزمایش‌ها، قطعات و مواد را به خارج از کشور ارسال کنیم که هم هزینه بالایی به کشور تحمیل می‌شد و هم پروسه‌ای زمان‌بر بود.» به گفته وی، موضوع مهم‌تر این بود که گاه انجام این آزمایش‌ها در خارج از کشور منجر به ازبین رفتن محرمانگی اطلاعات مربوط به قطعات و مواد صنعتی می‌شد.

صدی مهر در ادامه می‌افزاید: «با توجه به اهمیت این موارد، موضوع به صورت ویژه در سال گذشته در دستور کار معاونت علمی ریاست جمهوری قرار گرفت و برای توسعه شبکه آزمایشگاهی معاونت با اولویت آزمایشگاه‌های «های تک» و با فناوری بالا و آزمایشگاه‌های لبه دانش، تلاشی جدی انجام گرفت.»

معاون توسعه اقتصاد دانش بنیان معاونت

علمی توضیح می‌دهد که قسمت عمده این توسعه، با حمایت معاونت و توسط خود صنایع و با استفاده از ظرفیت اعتبار مالیاتی آنها درحال انجام است. به این ترتیب، آزمایشگاه‌های لبه دانش در کنار صنایع درحال ایجاد شدن هستند. به گفته صدی مهر، این آزمایشگاه‌ها بخشی از شبکه آزمایشگاهی کشور محسوب می‌شوند و درنهایت، نه تنهاان صنعت خاص، بلکه بقیه شبکه دانش بنیان کشور هم می‌توانند از این تجهیزات به صورت اشتراکی بهره بگیرند.

این مسئول در ادامه می‌گوید: «درواقع موضوع ارتقای سطح شبکه آزمایشگاهی کشور به آزمایشگاه‌های «های تک» و با «فناوری بالا»، موضوعی بسیار کلیدی در رشد اقتصاد دانش بنیان محسوب می‌شود که در یک سال گذشته بسیار سرعت گرفته است و می‌توان آن را یکی از دستاوردهای بزرگ دولت چهاردهم در حوزه صنایع و توانمندسازی شرکت‌های دانش بنیان دانست.»

استقرار دانش بنیان‌ها در ناحیه‌های فناوری

معاون توسعه اقتصاد دانش بنیان معاونت علمی، دومین موضوع در زمینه زیرساخت‌ها که در سال

گذشته ازسوی معاونت مورد توجه ویژه قرار گرفته را بحث ایجاد ناحیه‌های فناوری می‌داند. صدی مهر می‌افزاید: «در دولت چهاردهم ایجاد این ناحیه‌ها با مشارکت معاونت و شرکت شهرک‌های صنعتی در دستور کار قرار گرفت و مقرر شد در کنار هر شهرک صنعتی بزرگ، یک ناحیه فناوری ایجاد شود.» به گفته وی، این ناحیه‌های فناوری مختص استقرار شرکت‌های دانش بنیانی هستند که می‌توانند تکمیل‌کننده ارزش صنایع هدف در آن شهرک صنعتی باشند. درواقع این ناحیه‌های فناوری، بسیار هدفمند و کاملاً بر اساس موضوع شرکت‌های صنعتی و کنار آنها ایجاد خواهند شد. صدی مهر می‌افزاید: «در این مسیر، صنایع هدف و صنایع بزرگ‌تر موجود در شهرک‌های صنعتی، شناسایی می‌شوند و تکمیل زنجیره ارزش آنها چه در صنایع پشتیبان و چه در صنایع تبدیلی و تکمیلی، هدف قرار داده می‌شوند. به بیان دیگر شرکت‌های دانش بنیانی که می‌توانند این موارد را کامل کنند، به راحتی در این ناحیه‌های فناوری مستقر می‌شوند.»

رونق تحقیق و توسعه دانش بنیان‌ها

این مقام مسئول در معاونت علمی معتقد است در بحث ایجاد ناحیه‌های فناوری، علاوه بر استقرار شرکت‌های دانش بنیان مرتبط، موضوع دیگری هم مورد توجه قرار گرفته و تلاش شده است تا یک حلقه تقویت‌کننده صنعت و دانش بنیان‌ها کنار یکدیگر شکل بگیرند، اما چگونه؟ صدی مهر می‌گوید: «یکی از بحث‌های مهم و مطرح در این ناحیه‌های فناوری، این است که گردش اعتبار مالیاتی صنایع فعال در یک شهرک صنعتی، در ناحیه فناوری همان شهرک باشد. این موضوع سبب می‌شود قسمتی از مالیات هر شهرک صنعتی، به ناحیه فناوری آن شهرک تزریق و صرف تحقیق و توسعه (R&D) شرکت‌های دانش بنیان

برنامه های نمایشی و شعاری را متوقف کردیم >> حمایت از زنان با مدیریت حرفه‌ای

خدیجه جدا
مشاور امور زنان و خانواده معاونت علمی ریاست جمهوری

چه کردیم؟

به جای همایش‌های متعدد، گفت‌وگوی حرفه‌ای رو در رو با مدیران زن را آغاز کردیم. جمعی از مدیران عامل شرکت‌های دانش بنیان و خلاق را دور یک میز نشاندیم تا به زبان کسب‌وکار از موانع و راه‌حل‌ها بگویند و همان‌جا مسیر همکاری را ریل‌گذاری کنیم. این نشست‌ها فقط یک رویداد نبود؛ الگویی شد برای اینکه سیاست از متن میدان تغذیه کند. هم‌زمان، مسیرهای حضور بین‌المللی را باز کردیم؛ با محوریت بریکس، از حضور زنان برگزیده در مجامع معتبر پشتیبانی هدفمند شد و امکان معرفی چهاردهی توانمند به شبکه‌های تصمیم‌سازی فراهم آمد. در سطح بین‌المللی، نقطه عطف کار ما حضور زنان ایرانی در اجلاس بریکس بود. چهار زن فاو در سال ۲۰۲۴ حمایت مستقیم به بازار و استانداردسازی فرآیندها معنا کنیم؛ حمایتی که سنجش‌پذیر باشد و به نتیجه ختم شود، نه به شعار.

درواقع سال اول دولت چهاردهم برای دفتر امور زنان و خانواده معاونت علمی، فرصتی بود تا سیاست‌های مرتبط با زنان از سطح برنامه‌های نمایشی فراتر رود و به اقداماتی با خروجی روشن و قابل سنجش بدل شود. مسیر طی شده را می‌توان در سه محور اصلی خلاصه کرد: زیرساخت ملی، عدالت منطقه‌ای و حضور بین‌المللی.

چهاردهمین کنفرانس بین‌المللی سلامت زنان برگزار شد. در این چهارجوب، ۵۰ مدیرعامل زن در سطح ملی گردهم آمدند، ۲۰ استارت‌آپ خلاق تحت حمایت قرار گرفتند و ۱۸ طرح در حوزه سلامت زنان شناسایی و تحلیل شد. این ارقام نه برای انباشتن آمار، بلکه نشانی درست از تغییر رویکرد از رویدادهای نمادین به سمت نتایج قابل پیگیری است.

سومین خط کار، توسعه متوازن منطقه‌ای بود. حمایت از صنایع خلاق در استان‌های کمتر برخوردار را با شاخص‌های روشن پیش بردیم تا رهاورد آن فقط «برگزاری برنامه» نباشد؛ افزایش سهم بازار، ایجاد محصول‌های نو و آموزش‌های هدفمند برای توانمندسازی زنان کارآفرین محلی، جزو تعهدات مشخص این بسته است. در سطح منطقه‌ای، تمرکز ما بر سیستمات و بلوچستان قرار گرفت. اجرای طرح «توسعه صنایع خلاق» که با بودجه‌ای قابل اتکا و پیشرفت ۵۰ درصدی، امکان ورود زنان محلی به زنجیره ارزش ملی و جهانی را فراهم کرد. این طرح با ترکیبی از آموزش، حمایت از استارت‌آپ‌ها، تولید محصولات جدید و جذب سرمایه بخش خصوصی، تلاشی بود برای آنکه زنان استان نه صرفاً تولیدکننده صنایع دستی، بلکه بازیگرانی در بازار نوآوری توسعه‌یاد باشند.

چهارم، به فناوری‌های پیشران ورود کردیم: بویژه هوش مصنوعی در سلامت زنان. با ایجاد بستر پژوهشی-کاربردی و پیوند دادن شرکت‌های نوآور با دانشگاه و نظام درمان، به دنبال آن هستیم که هوش مصنوعی نه یک عنوان پرزرق‌وبرق، که ابزار برای بهبود دسترسی، کیفیت و عدالت در سلامت باشد. در این مسیر، ایجاد «بانک داده‌های زیستی» و برنامه‌های آموزشی برای تیم‌های بالینی و فاوور، حلقه‌های عمل هستند. درواقع مهم‌ترین گام، سرمایه‌گذاری در ایجاد «آزمایشگاه هوش مصنوعی و بانک داده‌های زیستی» در دانشگاه علوم پزشکی شیراز بود. این طرح اکنون با پیشرفت ۷۰ درصدی در حال شکل‌دهی اولین بایوبانک ملی و الگوریتم‌های کاربردی در حوزه سلامت است. اهمیت این اقدام، فراتر از یک پروژه فناورانه بوده و در پیوند با ارتقای اعتماد عمومی به نظام سلامت و ایجاد ظرفیت‌های پژوهشی پایدار برای نسل‌های بعدی است.

در کنار اینها، یک کار کمتر دیده می‌شود اما اثرش ملموس است: حل‌وفصل بین‌دستگاهی مسائل شرکت‌ها. از نگاه ما، شنیدن درد مشترک کافی نیست؛ باید در کنار شرکت‌ها بایستیم، گره‌های اداری را باز کنیم و مسیر قانونی را تا حصول نتیجه همراهی کنیم. این روحیه

چهارم، به فناوری‌های پیشران ورود کردیم: بویژه هوش مصنوعی در سلامت زنان. با ایجاد بستر پژوهشی-کاربردی و پیوند دادن شرکت‌های نوآور با دانشگاه و نظام درمان، به دنبال آن هستیم که هوش مصنوعی نه یک عنوان پرزرق‌وبرق، که ابزار برای بهبود دسترسی، کیفیت و عدالت در سلامت باشد. در این مسیر، ایجاد «بانک داده‌های زیستی» و برنامه‌های آموزشی برای تیم‌های بالینی و فاوور، حلقه‌های عمل هستند. درواقع مهم‌ترین گام، سرمایه‌گذاری در ایجاد «آزمایشگاه هوش مصنوعی و بانک داده‌های زیستی» در دانشگاه علوم پزشکی شیراز بود. این طرح اکنون با پیشرفت ۷۰ درصدی در حال شکل‌دهی اولین بایوبانک ملی و الگوریتم‌های کاربردی در حوزه سلامت است. اهمیت این اقدام، فراتر از یک پروژه فناورانه بوده و در پیوند با ارتقای اعتماد عمومی به نظام سلامت و ایجاد ظرفیت‌های پژوهشی پایدار برای نسل‌های بعدی است.

«مسئولیت مشترک» به ما کمک کرده مسائل به‌ظاهر خرد، اما تعیین‌کننده، از میزهای گفت‌وگو به نتیجه برسند.

روح حاکم بر سیاست ما

در این مسیر، چهار اصل، قطب‌نمای راه بوده و خواهد بود:

- فرصت برابر، معیار شایستگی:** حضور زنان در نوآوری باید از کف سازمان تا رأس تصمیم‌گیری دیده شود. ما به سهمیه‌گرایی صوری اعتقاد نداریم؛ به ایجاد فرصت و رفع تبعیض‌های ساختاری باور داریم تا شایستگی مجال بروز پیدا کند.
- سیاست مبتنی بر داده:** هر جا حرف از مداخله می‌زنیم، شاخص تعریف می‌کنیم؛ از میزان مشارکت و دسترسی تا نتیجه‌های بازار. این یعنی پاسخگویی به مردم و قابلیت اصلاح مسیر بر اساس شواهد.

۳. استاندارد و شفافیت به‌جای ابهام:

در حوزه‌های نو، به‌خصوص هوش مصنوعی، از شفافیت می‌رسیم به اعتماد. ارزیابی اثر پیش از اجرا و اعلام عمومی پروژه‌های دولتی مرتبط با هوش مصنوعی برای ما فقط اصطلاح فنی نیست؛ اصل اخلاقی حکمرانی و شرط موفقیت بازار است.

۴. انسجام عملیاتی به‌جای جزیره‌ای کار کردن: مسأله زنان و فناوری، یک پرونده تک‌سازمانی نیست. با وزارتخانه‌ها، استانداری‌ها، دانشگاه‌ها، صندوق‌ها و بخش خصوصی کار می‌کنیم؛ هر جایی که هم‌افزایی بسازد و اتلاف را کم کند.

این مسیر، بدون ادعای «بی‌نقص بودن»، بزرگ قاعده ساده‌استوار است: گوش‌دادن دقیق، تصمیم‌گیری به‌موقع و پیگیری تا نتیجه. تلاش کرد ه ایم به جای تصدی گری، تسهیل‌گر و هماهنگ‌کننده باشیم؛ به‌جای تولید بخشنامه‌های پرشمار، چند قاعده روشن و قابل سنجش بگذاریم و به‌جای تمرکز بر مرکز، ظرفیت استان‌ها را جدی بگیریم. موفقیت‌های کوچک را به حساب شبکه شریکان مان می‌گذاریم و ناکامی‌ها را به عنوان «یازخورد برای اصلاح» ثبت می‌کنیم.

جمع‌بندی سال اول هم‌روشن است: در مجموع مبلغ خوبی در این زمینه سرمایه‌گذاری شد که بخش اعظم آن به زیرساخت‌های ملی و درصدی از آن

اقدامات یک‌ساله معاونت برای دانش بنیان‌ها

افزایش دانش بنیان‌ها به ۳۰ هزار مجموعه

معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری زیست‌بوم نوآوری و فناوری کشور را یک زیست‌بوم زنده می‌بیند و معتقد است که این زیست‌بوم پویا باید هم ورودی و هم خروجی داشته باشد. از این رو قرار است در پایان برنامه هفتم توسعه، تعداد شرکت‌های دانش بنیان به ۳۰ هزار مجموعه افزایش یابد.

صادرات ۵۰۰ میلیون دلاری دانش بنیان‌ها

حجم سالانه صادرات ۱۰ هزار و ۲۰۰ شرکت دانش بنیان در کشور به ۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار رسید که کالا و خدمات دانش بنیان‌ها از این سبد صادرات، سهمی ۵۰۰ میلیون دلاری دارند. این شرکت‌ها سالانه ۱۲۰۰ همت فروش دارند که ۲۷۰ همت آن مربوط به کالاها و خدمات دانش بنیان است.

۵۰۰ هزار فرصت شغلی در شرکت‌های دانش بنیان

در حال حاضر از مجموع ۵۰۰ هزار فرصت شغلی موجود در شرکت‌های دانش بنیان کشور، ۱۵۰ هزار نفر در زمره نخبگان و صاحبان ایده‌های خلاقانه هستند که می‌توانند روند نقش آفرینی شرکت‌های دانش بنیان را در عرصه تولید ارزش افزوده و درآمد پایدار متحول کنند.

حوزه‌آی سی تی، پیشرو در فروش محصولات دانش بنیان

از مجموع ۱۰ هزار و ۲۰۰ شرکت دانش بنیان در کشور، ۲ هزار و ۱۷۰ شرکت در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات و نرم‌افزارهای رایانه‌ای فعالیت می‌کنند و حوزه ICT یکی از حوزه‌های پیشرو در زمینه فروش محصولات دانش بنیان محسوب می‌شود. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات پس از وزارت نفت و نیرو، دارای رتبه سوم در زمینه «ظرفیت تولید بار اول» است.

حمایت از دانش بنیان‌های آسیب‌دیده از جنگ

معاونت علمی برای حمایت از شرکت‌های دانش بنیان آسیب‌دیده از جنگ، دو بسته حمایتی طراحی کرده و با همکاری صندوق نوآوری و وزارت ارتباطات، حدود ۵ همت برای حمایت از آنها اختصاص یافته است. بسته اول، تسهیلات تا سقف ۷ میلیارد تومان برای شرکت‌های کوچک و متوسط است. بسته دوم، تسهیلات تا سقف ۱۰ میلیارد تومان برای شرکت‌های بزرگتر مشروط به عدم تعدیل نیروی انسانی است.

دانش فنی دانش بنیان‌ها وثیقه بانکی شد

با هدف رسمیت دادن به دانش و فناوری به‌عنوان سرمایه، اکنون شرکت‌های دانش بنیان می‌توانند دارایی‌هایی چون نشان تجاری و ثبت اختراع، پتنت، دانش فنی و سهم بازار خود را در فرآیند تأمین مالی به وثیقه بگذارند و از ظرفیت‌های بانکی کشور بهره‌مند شوند. این آیین‌نامه با به رسمیت شناختن ارزش دارایی‌های نوین، امکان استفاده از ظرفیت‌های واقعی این شرکت‌ها برای توسعه و رشد را فراهم می‌کند.

افزایش سقف معافیت مالیاتی دانش بنیان‌ها

بنا بر اعلام معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، برای سال مالی ۱۴۰۴ سقف درآمد مشمول معافیت مالیاتی برای شرکت‌های دانش بنیان افزایش یافت. سقف معافیت برای شرکت‌های نوپا به ۷ میلیارد تومان و برای شرکت‌های نوآور و فاوور (دارای محصول سطح یک) به ۲۰ میلیارد تومان افزایش یافت. البته ضرایب تشویقی نیز بر اساس عملکرد شرکت در حوزه‌های تحقیق و توسعه و رشد صادرات در نظر گرفته شده است.

سخن‌آخ

برای من، به‌عنوان استاد دانشگاه و مشاور امور زنان و خانواده معاونت علمی ریاست جمهوری، این مسیر بیش از هر چیز در تغییر نگاه زنان است؛ اینکه خود را نه در موقعیت «دریافت‌کننده حمایت»، بلکه در جایگاه «معمار نوآوری» ببینند. اگر این تغییر استمرار یابد، آینده حکمرانی علم و فناوری در ایران با حضور مؤثر و پایدار زنان شکل خواهد گرفت. ما به‌عنوان مسئولان، متعهد می‌دانیم که با سیاست شفاف، تکیه بر داده و هم‌افزایی ملی، این تغییر را شتاب دهی، بی‌بیاوه، منظم و برمدار نتیجه‌کنیم و از همه بازیگران زیست‌بوم دعوت می‌کنیم در این مسیر کنار ما بایستند؛ هر جا لازم باشد، ما مل بیان شما و سیاست خواهیم بود.

۷۰۰
نوع

رادیودارو در کشور تولید می‌شود و ایران در میان سه کشور برتر جهان قرار گرفت

۱۴۰۰
محصول نانو

در حوزه سلامت و مبتنی بر فناوری‌های نوین و نانو تولید شد

۳
دارو

برای درمان سرطان در ایران بومی سازی شد

۴
پله

جهش ایران در حوزه سلول درمانی و ایستان در رتبه ۱۲ جهان

۲
میلیون

دانش آموز آموزش رایگان هوش مصنوعی دریافت می‌کنند

۱۵
میلیارد تومان

اعتبار هر پروژه دانشگاهی برای طراحی دستیار هوش مصنوعی برای دستگاه‌های اجرائی

۱۴
دانشگاه

در طراحی دستیار هوش مصنوعی برای دستگاه‌های اجرائی مشارکت کردند

۳
میلیون دلار

سرمایه‌گذاری در حوزه کوانتوم تصویب شد